

TRGOVINSKE BARIJERE KAO ZAŠTITNE POLITIČKE MERE U ODNOSIMA KOSOVA I SRBIJE

Ovaj projekat je omogućen podrškom: Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS)

Autor: Violeta Haxholli

AUTORSKO PRAVO © 2020. Kosovski demokratski institut (KDI) i Fondacija Konrad Adenauer.

Kosovski demokratski institut i Fondacija Konrad Adenauer imaju sva prava zadržana i nijedan deo ove publikacije ne sme se umnožavati ili prenositi u bilo kom obliku, mehaničkom ili elektronskom, uključujući fotokopiranje ili bilo koji drugi sistem čuvanja i preuzimanja materijala, bez pismenog odobrenja izdavača. Ova publikacija se može umnožavati ili prenositi samo ako se koristi u nekomercijalne svrhe. Kad god i ko god da koristi različite citate ili materijale iz ove publikacije, dužan je da jasno naznači izvor iz koga su citati ili upotrebljeni materijali uzeti.

Za sve komentare, primedbe, kritike ili sugestije, molimo vas da nas kontaktirate shodno podacima u nastavku:

Adresa: Ul. Bajram Kelmendi, br. 45 , 10 000 , Priština, Kosovo.

Tel: +383 (0)38 248 038

E-mail: info@kdi-kosova.org

Web: www.kdi-kosova.org

Stavovi izraženi u ovom radu ne odražavaju nužno stavove Fondacije Konrad Adenauer.

Sadržaj

PREGLED IZVEŠTAJA	4
--------------------------	----------

UVOD	5
-------------	----------

1. Istorijat trgovinskih odnosa Kosova i Srbije	7
--	----------

1.1 Trgovinski odnosi Kosova i Srbije nakon rata i pre nezavisnosti Kosova.....	8
---	---

1.2 Proglašenje nezavisnosti Kosova i trgovinski embargo Srbije, kao mera protiv državnosti Kosova	9
--	---

2. Sporazumi postignuti u sklopu briselskog dijaloga i protivodgovori Kosova na trgovinske mere Srbije	13
---	-----------

2.1 Uvođenje mera reciprociteta prema Srbiji po prvi put 2011. godine	15
---	----

2.2 Modaliteti funkcionisanja na graničnim prelazima sa Srbijom. Postizanje Sporazuma o IBM-u	16
---	----

2.3 Različita naplata carinskih prihoda na graničnim prelazima na severu. Stvaranje Razvojnog fonda za sever	18
---	----

2.4 Nastavak osporavanja državnosti Kosova i vraćanje mera reciprociteta prema Srbiji 2015. godine	19
--	----

3. Finalizacija dijaloga i trgovinske mere kao sredstvo za sprečavanje razmene teritorija	21
--	-----------

3.1 Uvođenje 100% takse Srbiji kao političko sredstvo.....	22
--	----

3.2 Vraćanje potpunog trgovinskog reciprociteta prema Srbiji	25
--	----

Zaključak	28
------------------	-----------

Pregled izveštaja

Ovaj izveštaj, podeljen u tri poglavlja, ima za cilj da analizira prirodu trgovinskih odnosa Kosova i Srbije i primenu trgovinskih barijera od strane obeju država, kao političkih zaštitnih mera u njihovim međusobnim odnosima. Obe strane su uvodile ove barijere od proglašenja nezavisnosti Kosova i duž procesa dijaloga između Kosova i Srbije uz posredovanje EU, koji je prvobitno bio tehnički, a potom politički, a zatim proces normalizacije odnosa. Pored političkog uticaja, izveštaj se bavi uticajem trgovinskih barijera na nivo trgovinske razmene između Kosova i Srbije. Istovremeno, izveštaj se osvrće na uticaj dinamike ostvarene u odnosu Kosova i Srbije na odnose Kosova sa međunarodnim partnerima i njihov uticaj na unutrašnja politička dešavanja na Kosovu.

Izveštaj se u prvom poglavlju bavi istorijatom trgovinskih odnosa Kosova i Srbije, naglašavajući promene u prirodi trgovinskih razmena između dve zemlje pre i nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, sa posebnim naglaskom, na barijerama koje je uvela srpska država, kao način suprotstavljanja državnosti Kosova i uticaju tih barijera na nivo trgovinske razmene između Kosova i Srbije.

Drugo poglavlje govori o trgovinskim barijerama koje obe zemlje primenjuju paralelno sa dešavanjima u sklopu briselskog dijaloga. U okviru ovog procesa, Kosovo je po prvi put primenilo zaštitne mere prema Srbiji, kao sredstvo da podstakne Srbiju da prihvati carinski pečat Kosova. Ovaj odeljak takođe objašnjava da je, uprkos naporima Kosova da uspostavi formalan odnos između dve države, Srbija nastavila da ne priznaje zvanična trgovinska dokumenta Republike Kosovo, primoravajući Kosovo da vrati mere reciprociteta. Dalje, se razmatra priroda sporazuma proizašlih iz dijaloga u okviru tehničkog i političkog procesa, koji su imali za cilj da uredi modalitete saradnje Kosova i Srbije po principu različitog stava strana o državnosti Kosova.

Treće poglavlje govori o napretku procesa dijaloga između Kosova i Srbije u završnoj fazi i potencijalnim

opcijama za konačni sporazum, koje su rezultirale vraćanjem trgovinskih mera prema Srbiji, od strane Kosova. Vredi napomenuti da za razliku od Kosova, Srbija od proglašenja nezavisnosti Kosova nije prestala da primenjuje trgovinske barijere, kao zaštitne mere. Ovaj deo se takođe bavi uticajem trgovinskih mera prema Srbiji, u odnosima Kosova sa međunarodnim partnerima. S tim u vezi, objašnjeno je kako su ove mere koje je Kosovo primenjivalo prema Srbiji, prerasle u prepreku za unapređenje procesa dijaloga i stavile Kosovo na suprotnu stranu sa međunarodnim partnerima. Na samom kraju, razmatra se uticaj dinamike odnosa sa međunarodnim partnerima na unutrašnja politička dešavanja na Kosovu.

Uvod

Trgovinske odnose Kosova i Srbije karakteriše primena trgovinskih barijera između dve zemlje, uglavnom kao političkih, zaštitnih mera, u njihovim međusobnim odnosima. Srbija je počela sa primenom trgovinskih mera prema Kosovu nakon proglašenja nezavisnosti Kosova 2008. godine, kao politička mera za osporavanje kosovske državnosti. Dok je Kosovo prvi put upotrebilo trgovinske mere prema Srbiji 2011. godine, a potom i 2015. godine kako bi konsolidovalo svoju državnost. U 2018. i 2020. godini, Kosovo je vratilo trgovinske mere prema Srbiji, uvođenjem 100% takse, kao odgovor na međunarodnu kampanju Srbije protiv države Kosovo. Međutim, uvođenje ove takse, takođe je bilo povezano sa procesom dijaloga i predlozima za konačni sporazum kojim se krši teritorijalni integritet Kosova. U tom smeru, obe države koriste trgovinske mere kao sredstvo za prenošenje političkih poruka ili materijalizaciju političkih i državnih stavova. Dakle, dinamika trgovinskih odnosa Kosova i Srbije u stvari je razotkrila prirodu političkih odnosa ove dve države.

Dva glavna faktora uticala su na razvoj trgovinskih odnosa Kosova i Srbije, proglašenje nezavisnosti Kosova i dešavanja u procesu dijaloga između Kosova i Srbije, kojim posreduje Evropska unija. Proglašenjem nezavisnosti Kosova, promenila se priroda trgovinskih odnosa između Kosova i Srbije, što je Srbija odbila. Pre proglašenja nezavisnosti, trgovinski odnosi su se ostvarivali između Srbije kao države i Kosova kao teritorije kojom upravlja Misija Ujedinjenih nacija (UNMIK). Posledično, u trgovinskim dokumentima je figurirao natpis UNMIK Kosovo i upravo je ova misija propisivala i sprovodila

trgovinske politike Kosova.¹ Srbija je počela da primenjuje trgovinske barijere upravo kada su se, nakon proglašenja nezavisnosti, promenili i kosovski zvanični trgovinski dokumenti.

Drugi faktor su bila dešavanja u procesu dijaloga između Kosova i Srbije, koja su odredila modalitete izgradnje novih odnosa između Kosova i Srbije. Dijalog je započeo kao tehnički proces 2011. godine kako bi se olakšao život građana, dok je u 2012. godini prerastao u politički proces i proces normalizacije odnosa, unutar kojeg su se rešavala i unutrašnja pitanja Kosova. Sporazumi postignuti u okviru dijaloga između Kosova i Srbije uredili su modalitete saradnje dve države, po principu različitog stava strana oko državnosti Kosova. Dvosmisleni sadržaj sporazuma o dijalogu omogućio je Srbiji da održava političke i trgovinske odnose sa Kosovom, bez priznavanja njegove državnosti.² Dok je Kosovu omogućio da nakon svakog sporazuma o dijalogu izjavi da je Srbija priznala Kosovo kao nezavisnu državu.

Prvobitno je Kosovo pokušalo da konsoliduje svoju državnost u trgovinskim odnosima sa Srbijom, kao deo procesa dijaloga, primoravajući Srbiju da prihvati carinski pečat Kosova.³ Da bi to postiglo, Kosovo je u julu 2011. godine primenilo po prvi put mere reciprociteta prema Srbiji, koje su trajale sve dok Srbija nije prihvatila carinski pečat u septembru te godine. Međutim, Srbija je i dalje nastavila da osporava carinski pečat Kosova koristeći svoje paralelne pečate i niz trgovinskih barijera povezanih sa suprotstavljanjem zvaničnim dokumentima Kosova.⁴

1 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 42.

2 Kratka analiza KDI-a, „Dijalog Kosova i Srbije: Izazovi i put napred“, mart 2018, str. 14 na, <http://www.votaimo.org/Public/Article?Dialog=true&Dialog=false&SelectedTab=Publications&SelectedMonthID=&SelectedYear=epublications>

3 Razgovori o priznavanju carinskih pečata započeli su 2011. u Briselu kao deo tehničkog dijaloga između Kosova i Srbije. Cilj je bio postizanje sporazuma o uzajamnom priznavanju carinskih pečata između dve strane. Sporazum o carinskim pečatima postignut je u septembru 2011. godine nakon što je Srbija prihvatila carinski pečat Kosova, nakon mera reciprociteta koje je Kosovo uvelo.

4 Vidi izveštaje Vlade Kosova o situaciji oko sprovođenja sporazuma proizašlih iz dijaloga u Briselu, na <http://www.votaimo.org/Public/Dialog/ViewAllReports>

Kosovo nije odgovorilo na barijere Srbije sve do 2015. godine kada je uspostavilo reciprocitet u ADR sertifikatima za međunarodni prevoz opasnih roba, sve dok ih Srbija nije priznala. Tri godine kasnije, potencijalne opcije za konačni sporazum između Kosova i Srbije predstavljene 2018. godine vraćaju Kosovo u odbrambenu poziciju. Dakle, da bi sprečili diskusije i sporazum koji bi mogao ugroziti teritorijalni integritet, Kosovo je vratilo trgovinske mere prema Srbiji, 100% taksom u 2018. godini,⁵ koja je 2020. zamenjena merama reciprociteta.

Uspostavljene trgovinske mere, uprkos procesu čiji je cilj bila normalizacija odnosa, učinile su da isplivaju na površinu nedostaci ovog procesa, gde je paralelno sa dijalogom, Srbija vodila kampanju protiv države Kosovo, dok je Kosovo primenjivalo trgovinske mere kao političko sredstvo. Trgovinske mere prema Srbiji uticale su i da se poljulja odnos Kosova sa njegovim međunarodnim partnerima, posebno američkim. Posebno u poslednje dve godine, bilo je trenutaka kada se činilo da su odnosi sa ovim drugim dostigli kritičnu tačku.⁶ Generalno, međunarodni pritisak na Kosovo da ukine taksu bio je oštiji, u poređenju sa blagim pritiskom na Srbiju da prekine svoju kampanju protiv kosovske državnosti.

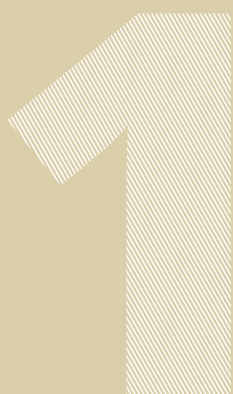
Neslaganja sa američkim partnerima takođe su uticala na domaća politička dešavanja i odnose između političkih aktera na Kosovu, uzrokujući tako duboke podele među njima. Nedostatak saglasnosti o zameni takse merama reciprociteta prema Srbiji, shodno zahtevima američkih partnera, prouzrokovao je političke razmirice i bio je glavni razlog za pad dveju vlada na Kosovu, Haradinajeve vlade u julu 2019. i Kurtijeve vlade u martu 2020. godine. Dok je insistiranje njihovih kreatora i podržavalaca da se ove mere zadrže na snazi, bilo povezano sa sprečavanjem realizacije kontroverznih opcija, kako je okvalifikovana teza „korekcije granica“ za zaključenje procesa dijaloga sa Srbijom. Nakon predloga za

izglasavanje nepoverenja Kurtijevoj vladi, iz redova LDK-a formirana je nova vlada na čelu sa premijerom Avdulahom Hotijem, koja je stavila van snage odluku o merama reciprociteta, krčeći time put za nastavak procesa dijaloga.⁷

5 Koha Net, "Haradinaj: Taksa po e pengon formalizmin për ndarje" (Taksa sprečava formalizaciju podele), 25. februar 2019. na <https://www.koha.net/arberi/147110/haradinaj-taksa-po-e-pengon-formalizimin-per-ndarje/>

6 RTK, "Pas Grenell edhe O'Brien e shpërndan paralajmërimin e senatorit amerikan" (Nakon Grenella i O'Brien deli upozorenja američkog senatora), 10. mart 2020. na <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=417186>

7 Vidi odluku Vlade br. 03/03, od dana 6. juna 2020. na, <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/06/Vendimet-e-Mbledhjes-s%C3%AB-3-t%C3%AB-t%C3%AB-Qeveris%C3%AB-s%C3%AB-Republik%C3%AB-s%C3%AB-Kosov%C3%AB-2020.pdf>

Istorijat trgovinskih odnosa Kosova i Srbije

1.1 Trgovinski odnosi Kosova i Srbije nakon rata i pre nezavisnosti Kosova

Od završetka rata 1999. godine, politički i trgovinski odnosi između Kosova i Srbije odvijali su se u kontekstu da Kosovom upravlja i predstavlja ga kao teritoriju Misija privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK). Ova misija, koja je svoj mandat dobila Rezolucijom 1244 UN-a⁸ bila je centralni organ vlasti za donošenje i sprovođenje trgovinskih politika Kosova, uključujući Carinu Kosova, koja je nakon rata obrazovana kao Carinska služba UNMIK-a.

Iako je izgubila kontrolu nad kosovskom teritorijom, Srbija je u trgovinskom smislu smatrala Kosovo domaćim tržištem. S tim u vezi, nakon rata, srpske vlasti su usvojile unutrašnje administrativne akte kako bi ostvarivale trgovinske odnose sa Kosovom po ovom principu.⁹ Na principu priznavanja Kosova kao odvojene teritorije, ali ne i kao odvojene države, Srbija je 2006. godine potpisala i Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA), u čijem je sastavu bilo i Kosovo, a potpisnik sporazuma u ime Kosova bio je UNMIK. CEFTA je prvi trgovinski sporazum između Kosova i Srbije. Prema ovom sporazumu, Srbija je priznala Kosovo kao zasebnu carinsku

jedinicu, ali ne i kao nezavisnu jedinicu.¹⁰ Sporazum CEFTA, koji je stupio na snagu 2007. godine, ima za cilj da olakša trgovinu između zemalja potpisnica i da posluži kao dobra pravna osnova za formulisanje domaće trgovinske politike.¹¹

Od 2002. do 2007. godine, trgovina robom između Kosova i Srbije odvijala se slobodno, beležeći konstantan trend rasta od 193,840 miliona evra uvezenih iz Srbije u 2002, koji su dostigli 222,534 miliona evra u 2007. (vidi tabelu 1.1).¹² Ali sa druge strane, izvoz Kosova u Srbiju bio je mnogo manji, čineći da trgovinski bilans Kosova sa Srbijom bude negativan. Potpisivanje sporazuma CEFTA imalo je pozitivnog uticaja na povećanje vrednosti kosovskog izvoza u Srbiju. Za razliku od vrednosti robe koju je Kosovo izvezlo u Srbiju 2002. sa samo 4,745 miliona evra godišnje, u 2006. i 2007. količina izvoza povećana je na 20 miliona evra. Međutim, ta vrednost je ostala izuzetno niska u poređenju sa izvozom Srbije na Kosovo, nastavljajući trend negativnog trgovinskog bilansa Kosova u odnosu na Srbiju.

TABELA 1.1: Trgovinska razmena između Kosova i Srbije u periodu od 2002 – 2007. godine

Godina	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Izvoz	4,745,000.00 €	6,754,000.00 €	10,060,000.00 €	8,158,000.00 €	20,910,000.00 €	19,280,000.00 €
Uvoz	193,840,000.00 €	156,410,000.00 €	161,281,000.00 €	152,257,000.00 €	191,053,000.00 €	222,534,000.00 €

IZVOR: AGENCIJA ZA STATISTIKU KOSOVA

8 Vidi sadržaj Rezolucije 1244 Ujedinjenih nacija za Kosovo, usvojenu 10. juna 1999 na, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990610_SCR1244%281999%29.pdf

9 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 33.

10 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 26.

11 Za detaljnije informacije, vidi internet stranicu CEFTA, na <https://cefta.int/cefta-parties-2/>

12 Agencija za statistiku Kosova, Trgovinske statistike za 2008, str. 25 na, <https://ask.rks-gov.net/media/2209/statistikat-e-tregtise-se-jashtme-2008.pdf>

Sporazum CEFTA, koji je stupio na snagu **2007.** godine, ima za cilj da olakša trgovinu između zemalja potpisnica i da posluži kao dobra pravna osnova za formulisanje **domaće trgovinske politike.**

Tokom 2007. godine, uvoz iz Srbije činio je 14.1% ukupnog uvoza na Kosovo, zauzimajući drugo mesto nakon Makedonije.¹³ S druge strane, Srbija je činila 11.7% ukupnog izvoza Kosova i zauzimala je treće mesto, nakon zemalja EU i Albanije.¹⁴

Međutim, u posleratnom periodu većina roba kojima se trguje između Kosova i Srbije nije bila registrovana, jer carinske vlasti nisu kontrolisale svu trgovinu,¹⁵ imajući u vidu da se jednim delom robe trgovalo u takozvanoj „sivoj zoni“.¹⁶ Iako su organi UNMIK-a postavljeni na prelazima sa Srbijom 2001. godine, oni nisu naplaćivali carinsku taksu na uvoz iz Srbije, već samo porez na dodatu vrednost u iznosu od 15%.¹⁷ U tom pogledu, trgovinski odnosi Kosova i Srbije, od posleratnog perioda do proglašenja nezavisnosti, razvijali su se bez trgovinskih prepreka, ali Kosovo nije ubiralo carinske prihode na prelazima sa Srbijom.

Srbija je počela da primenjuje trgovinske barijere nakon što je status Kosova promenjen iz države pod upravom UNMIK-a u nezavisnu državu. Neza-

visnost Kosova podrazumevala je brojne promene u kosovskim zvaničnim dokumentima, uključujući i trgovinske.

1.2 Proglašenje nezavisnosti Kosova i trgovinski embargo Srbije, kao mera protiv državnosti Kosova

17. februara 2008. Kosovo je proglašeno nezavisnom državom, otvarajući novu eru u političkim i trgovinskim odnosima sa Srbijom. Srbija nije prihvatila Ahtisarijev Sveobuhvatan predlog za rešenje statusa Kosova, na osnovu kojeg je proglašena nezavisnost Kosova, a potom ni Kosovo kao nezavisnu državu. Ahtisarijev plan bio je rezultat pregovora Kosova i Srbije u Beču, koji su trajali od 2005. do 2007. godine.

U znak odbijanja nezavisnosti Kosova, dva dana nakon proglašenja nezavisnosti, pripadnici srpske zajednice su uz podršku Beograda zapalili granične prelaze sa Kosovom 1 i 31 na Jarinju i Brnjaku.¹⁸ Rasprostriranje vlasti Kosova na ove granične prelaze os-

13 Agencija za statistiku Kosova, Trgovinske statistike za 2007, str. 5 na <https://ask.rks-gov.net/media/2207/statistikat-e-tregtise-se-jashtme-2007.pdf>

14 Ibid, str. 24.

15 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 28.

16 Siva trgovina podrazumeva trgovinske razmene koje nisu nezakonite, već su prikrivene, kako bi se svele na minimum takse i carinske dažbine.

17 Ibid, str. 43.

18 Ibid, str. 44.

taće izazov godinama posle nezavisnosti, usled paralelnih struktura koje finansira država Srbija. Nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, trgovinski odnosi Kosova i Srbije jednostrano su se pogoršavali. Pristup Srbije prema Kosovu se promenio, dok je pristup Kosova prema Srbiji ostao isti do 2011. godine kada je Kosovo uvelo mere reciprociteta prema Srbiji.

Funkcionisanje Kosova kao nezavisne države značilo je i promene u aspektima spoljnih odnosa. U trgovinskom smislu, 12. decembra 2008. godine, Carinska služba UNMIK-a, koja je do tada obavljala izvršnu carinsku vlast na Kosovu, preobraćena je u Carinu Kosova. Ovu tranziciju je omogućio novi Carinski zakonik, koji je Skupština Kosova usvojila 11. novembra 2008.¹⁹ To je značilo da je carinski pečat sa nazivom „UNMIK” zamenjen pečatom „Carina Kosova”. Srbija je odbila da prizna novi carinski pečat Kosova, zabranivši izvoz Kosova u Srbiju i tranzit robe kroz Srbiju.²⁰ Blokada Srbije za kosovsku robu bila je u suprotnosti sa duhom tri sporazuma o slobodnoj trgovini CEFTA, kojoj su obe zemlje pristupile još 2006. godine.

Pristup Srbije uspostavio je asimetrične trgovinske odnose između dve države, jer je Srbija sprečavala izvoz sa Kosova u Srbiju, dok je Kosovo dozvoljavalo uvoz iz Srbije bez ikakvih prepreka.²¹ Nepriznavanje kosovskog carinskog pečata i zabrana tranzita kroz Srbiju odrazili su se i na obim trgovinske razmene između dve zemlje.²² Procenat izvoza Kosova u Srbiju prepolovio se u 2008. godini, dok je vrednost uvoza iz Srbije samo neznatno pala, što je dodatno produbilo negativni trgovinski bilans Kosova²³ (vidi tabelu 1.2). Godinu dana posle nezavisnosti, 2009. godine, izvoz

sa Kosova u Srbiju nastavio je da se prepolovljava, u poređenju sa prethodnom godinom. Tokom 2009. Kosovo je u Srbiju izvezlo robu u vrednosti od samo 3,504 miliona evra.²⁴ Uprkos embargu koji je uvela država Srbija, kosovski izvoznici su uspeli da pronađu druge načine da izvezu svoje proizvode u Srbiju, ponovnim izvozom kroz Crnu Goru i Makedoniju, uz carinske dokumente tih zemalja.²⁵

19 Zakonik br. 03/L-109 o carinskim dažbinama i akcizi na Kosovu, koji je Skupština Kosova usvojila 11. novembra 2008, na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2600>

20 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra”, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 45.

21 Razgovor KDI-a sa jednim predstavnikom Kosova u dijalogu sa Srbijom, 5. maj 2020.

22 KIPRED, Analiza politika: „Kosovo u regionalnom kontekstu ekonomskih i trgovinskih odnosa”, jul 2013, str. 53 na, http://www.kipred.org/repository/docs/Kosova_n%C3%AB_Kontekst_Rajonal_Marr%C3%ABdh%C3%ABniet_Ekonomike_dhe_Tregtare_851607.pdf

23 Agencija za statistiku Kosova, Statistike o spoljnoj trgovini 2002-2010, na, <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistike-kave-te-kosoves/ekonomi/tregtia-e-jashtme>

24 Agencija za statistiku Kosova, Statistike o spoljnoj trgovini 2002-2010, na, <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistike-kave-te-kosoves/ekonomi/tregtia-e-jashtme>

25 “Monitoring of Implementation of the Agreement Concluded between Kosovo and Serbia in the Field of Free Movement of People and Goods”, Authors: Predrag Bjelic, Bisera Seceragic, Albert Krasniqi, Vladimir Petronijevic, Miroslava Jelacic, Doruntina Vinca, str. 12 na, https://www.centarzaregionalizam.org.rs/prilozi/monitoring/Monitoring_ENG.pdf

TABELA 1.2: Trgovinska razmena između Kosova i Srbije u periodu od 2008 – 2013. godine

Godina	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Izvoz	9,893,000.00 €	3,504,000.00 €	3,941,000.00 €	7,198,000.00 €	14,968.000.00 €	14,463,000.00 €
Uvoz	208,951,000.00 €	210,901,000.00 €	260,471,000.00 €	254,917,000.00 €	278,388,000.00 €	285,356,000.00 €

Proglašenje nezavisnosti Kosova

Sporazum o slobodi kretanja, carinskim pečatima i integrisanom upravljanju granicama

Sporazum o ubiranju carinskih prihoda

Iako je količina kosovskog izvoza u Srbiju bila sve manja, uvoz iz Srbije na Kosovo zabeležio je rast tokom 2009. godine uz godišnju vrednost od 210.901 miliona evra.²⁶ U 2010, izvoz Kosova u Srbiju blago je porastao, dok je uvoz iz Srbije nastavio da raste u visokim vrednostima, a godišnja cifra je ove godine dostigla 260.471 miliona evra (vidi Tabelu 1.2).

Pored izvoznih kompanija, kosovske uvozne kompanije su se takođe suočavale sa preprekama tokom tranzita kroz Srbiju. Srpske vlasti zahtevale su od kosovskih kompanija da obezbede uvozno / tranzitni dokument ili potvrdu izdatu od strane Ministarstva poljoprivrede Srbije. U takvim situacijama, kosovske uvozne kompanije su imale dve mogućnosti: da podnesu zahtev za uvoznom / tranzitnu dozvolu koju je izdavala Srpska veterinarska uprava ili da budu primorane da se vrate nazad i koriste druge alternativne granice. Podnošenje zahteva za licencu srpskim vlastima trajalo je dosta vremena a licenca je važila samo tri meseca, sa time da je korišćenje drugih granica takođe nosilo troškove u smislu vremena i finansija.²⁷ U oba slučaja, kosovske uvozne kompanije gubile su novac kao rezultat trgovinskih barijera Srbije. Kako Srbija nije ni priznala registarske tablice vozila registrovanih na Kosovu, sve kosovske kompanije koje su izvozile i uvezile robu iz Srbije i

trećih zemalja su, prilikom prolaska kroz Srbiju, morale da koriste kamione registrovane u Srbiji ili zemljama članicama EU.²⁸

Kosovo nije preduzelo nikakve korake da odgovori na trgovinsku blokadu Srbije sve do 2011. godine, kada je uvelo mere reciprociteta, par meseci nakon početka tehničkog dijaloga u Briselu.

26 Ibid

27 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

28 Ibid

2

**Sporazumi postignuti u
sklopu briselskog dijaloga
i protivodgovori Kosova na
trgovinske mere Srbije**

8. marta 2011. godine, u Briselu je počeo tehnički dijalog između Kosova i Srbije, kojim je posredovao g. Robert Kuper, izaslanik Evropske unije (EU). Ovaj proces je počeo nakon rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (UN), koja je pozdravila ulogu EU u dijalogu između Kosova i Srbije o tehničkim pitanjima i olakšavanju života građana.²⁹ Do trenutka kada je započeo proces dijaloga, prošle su tri godine od kada je Srbija uvela trgovinsku blokadu na izvoz sa Kosova i tranzit robe kroz Srbiju. Stoga, nije slučajno tema dijaloga bilo uređivanje međusobnog prometa ljudi i robe između Kosova i Srbije, kao i dokumentacija na osnovu koje će se ovaj promet ostvarivati.

Posledično, tokom 2011. godine postignuto je šest tehničkih zaključaka / sporazuma u okviru procesa dijaloga, uključujući tri sporazuma koji su se odnosili na trgovinske odnose između Kosova i Srbije, naime sporazum o slobodi kretanja, carinskim pečatima i integrisanom upravljanju granicom (IBM).³⁰

Sporazum	Datum
Sloboda kretanja	2. jul 2011.
Carinski pečati	2. septembar 2011.
Integrisano upravljanje granicom (IBM)	2. decembar 2011.

Međutim, sporazumi o dijalogu nisu imali za cilj da uredi odnose Kosova i Srbije na međudržavnom nivou. Njihov sadržaj odredio je modalitete odnosa između Kosova i Srbije bez priznavanja države Koso-

vo od strane Srbije. Štaviše, dvosmislenost terminologije koja se koristi u tekstovima sporazuma preputila je njihovu interpretaciju diskreciji strana.³¹

Posle otprilike četiri meseca pregovora u Briselu, Kosovo i Srbija postigli su prvi sporazum u okviru tehničkog dijaloga, onaj o slobodi kretanja između dve države.³² Sporazum je definisao modalitete uzajamnog prometa, sistemom kojim je zaobiđeno priznanje Kosova kao države od strane Srbije. Na taj način bi građani Kosova mogli da putuju u Srbiju koristeći svoje lične karte, ali bi po ulasku u srpsku državu dobili putnu ispravu koja bi im omogućila boravak do 90 dana. Ovaj dokumenat se nakon toga morao predati na izlazu iz Srbije.³³

Uprkos postizanju sporazuma o slobodi kretanja koji je u određenoj meri olakšao kretanje ljudi između Kosova i Srbije, Srbija je nastavila da ne dozvoljava izvoz kosovske robe u Srbiju sa carinskim pečatom Kosova. Ovo pitanje bilo je tema razgovora u Briselu u okviru tehničkog dijaloga, međutim Srbija je odbila da prizna carinski pečat Kosova čak i nakon nekoliko rundi pregovora. Iz tog razloga, Kosovo je odlučilo da 2011. primeni mere reciprociteta prema Srbiji.

29 Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o dijalogu Kosova i Srbije, usvojena 9. septembra 2010 na, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/298

30 Vidi sve sporazume postignute u sklopu dijaloga Kosova i Srbije na platformi KDI-a Vota Ime, modul: Dijalog Kosova i Srbije, na, <http://www.votaima.org/Public/Dialog>

31 Kratka analiza KDI-a, „Dijalog Kosova i Srbije: Izazovi i put napred“, mart 2018, str. 14 na, <http://www.votaima.org/Public/Article?Dialog=true&Dialog=false&SelectedTab=Publications&SelectedMonthID=&SelectedYear=ëëpublications>

32 Vidi tekst sporazuma o slobodi kretanja, na, http://www.votaima.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarreveshjes_2korrik2011_XNF3UtPC2M.pdf

33 BIRN, „Big Deal: Izgubljeni u stagnaciji“, Nadzor građana nad sprovođenjem sporazuma Kosova i Srbije, april 2015, str. 23 na, <https://prishtinainsight.com/wp-content/uploads/2016/02/SHOIP-Publikim-BIGDEALWEB.pdf>

2.1 Uvođenje mera reciprociteta prema Srbiji po prvi put 2011. godine

Odbijanje Srbije tri godine za redom da prihvati carinski pečat sa natpisom „Carina Kosova“ nateralo je Vladu Kosova, odnosno Ministarstvo trgovine i industrije da 20. jula 2011. potpiše odluku kojom se neće priznati pečati Carine i poreske uprave Srbije i kojom se zabranjuje uvoz sve robe praćene dokumentima koji sadrže ove pečate.³⁴ Ista mera važila je na Bosnu i Hercegovinu, a pored toga, ovoj zemlji je uvedena carinska taksa od 10%.³⁵

Posle uspostavljanja reciprociteta, Srbija je pronašla druge načine za izvoz robe na Kosovo, krijumčareći je preko spaljenih graničnih prelaza na severu, koje nisu kontrolisale kosovske vlasti. Stoga, u cilju garantovanja primene ove odluke na svim graničnim prelazima sa Srbijom i raspoređivanja vlasti Republike Kosovo na graničnim prelazima 1 i 31 na Jarinju i Brnjaku, Vlada Kosova je 25. jula 2011. godine naredila policijsku akciju na tim prelazima.³⁶ Tokom ove policijske akcije, ubijen je i pripadnik Kosovske policije, Enver Zimberi, od strane pripadnika srpske zajednice na severu.³⁷ Kosovska država nije uspela da prostre svoj suverenitet na granične prelaze na severu, a nakon ove akcije lokalni Srbi na severu postavili su barikade na ulicama. U međuvremenu, na prelazima 1 i 31, raspoređen je KFOR, mirovna misija NATO-a na Kosovu.³⁸

Mere reciprociteta koje je Kosovo uvelo trajale su 58 dana, dok nije postignut sporazum o carinskim pečatima između Kosova i Srbije 2. septembra 2011. u Briselu.³⁹ Ove mere su primorale Srbiju da potpiše

sporazum o carinskom pečatu, kojim se složila da prihvati carinski pečat „Carine Kosova“. Međutim, sporazum je postignut kao rezultat kompromisa Kosova, koje je prihvatilo uslov Srbije da se naziv „Republika Kosovo“ ne stavlja u carinske deklaracije.⁴⁰

Uticaj mera reciprociteta se ogledao i na obim uvoza iz Srbije, koji je naglo opao, posebno tokom avgusta kada je vrednost robe iznosila samo 3,837 miliona evra u odnosu na prethodne mesece gde je stopa uvoza bila mnogostruko veća. (vidi Tabelu 1.3).

34 Odluka Ministarstva trgovine i industrije Kosova o načelu reciprociteta u trgovinskim odnosima, od 20. jula 2011, na <https://meptinis.rks-gov.net/desk/inc/media/4A154821-BACC-4163-BDBC-3E531B5BD7F3.pdf>

35 Ibid

36 Razgovor KDI-a sa jednim predstavnikom Kosova u dijalogu sa Srbijom, 5. maj 2020.

37 Vesti Kabineta premijera: „Premijer Thaçi: Prethodna odluka Vlade – direktan odraz naše opredeljenosti za red i zakon, naše borbe protiv kriminala i korupcije u svakom kutku Kosova“, 26. jul 2011. u, <https://kryeministri-ks.net/kryeministri-thaci-vendimi-i-mbremshem-i-qeverise-demonstrim-i-drejtperdrejt-i-percaktimit-tone-per-rend-dhe-ligj-i-percaktimit-tone-per-luftimin-e-krimite-dhe-korrupsionit-ne-cdo-cep-te-kosoves/>

38 BIRN, „Big Deal: civilizovana monotonija“, Nadzor građana nad sprovođenjem sporazuma Kosova i Srbije, str. 17 na, <https://prishtinainsight.com/wp-content/uploads/2016/02/BIG-DEAL-1-FINAL-ALB-.pdf>

39 Vidi tekst sporazuma o carinskim pečatima, na, http://www.votaime.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarveshjes_2shtator2011_HRqzgXABx4.pdf

40 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 38.

TABELA 1.3: Trgovinska razmena između Kosova i Srbije pre i nakon uvođenja mera reciprociteta 2011. godine

2011	jun	jul	avgust	septembar
Izvoz	464,000.00 €	586,000.00 €	1,066,000.00 €	507,000.00 €
Uvoz	28,909,000.00 €	18,717,000.00 €	3,837,000.00 €	13,341,000.00 €

IZVOR: AGENCIJA ZA STATISTIKU KOSOVA

Vlada Kosova povukla je mere reciprociteta 16. septembra 2011. Čim je Kosovo ukinulo mere reciprociteta, nivo uvoza iz Srbije počeo je ponovo da raste i tokom septembra vrednost uvezene robe dostigla je 13,341 miliona evra.

Iako su mere reciprociteta primorale Srbiju da prihvati carinski pečat Kosova, Srbija na terenu nije sprovodila ovaj sporazum. U početku je sporazum primenjen samo delimično na četiri granična prelaza, a ne na druga dva granična prelaza na severnoj granici između Kosova i Srbije (prelazi 1 i 31). Razlog za to bilo je prisustvo drumskih barikada na severu koje su blokirale promet robe od jula 2011. godine.⁴¹ Krajem 2014. godine, Vlada Kosova iznela je da je primena ovog sporazuma dobra, međutim, da je povremeno bilo kršenja sporazuma od strane Srbije nakon što su njene vlasti koristile ilegalne i provokativne pečate bivših paralelnih struktura u oblasti carine, i druge provokativne akronime u dokumentima.⁴² Takođe, Srbija još nije uklonila paralelne carine iz svojih struktura. Šema organizacione strukture Uprave Carina Srbije i dalje je obuhvatala carinarnicu u Prištini.⁴³ Vlada je prijavila upotrebu paralelnih pečata u svim

izveštajima o situaciji na polju sprovođenja briselskih sporazuma tokom 4 godine, uključujući poslednji izveštaj iz juna 2018. godine.⁴⁴ bivši direktor Carine Kosova Bahri Beriša, tokom sastanka sa članovima Odbora za budžet i finansije i predstavnicima KDI-a održan 4. decembra 2018. godine potvrdio je da je Srbija nastavila da koristi paralelne carinske pečate.⁴⁵

2.2 Modaliteti funkcionisanja na graničnim prelazima sa Srbijom. Postizanje Sporazuma o IBM-u

Nakon postizanja sporazuma o slobodi kretanja u julu 2011. i sporazuma o carinskim pečatima u septembru 2011, ostao je nerešen još jedan prekogranični aspekt odnosa Kosova i Srbije, aspekt uređivanja rada graničnih prelaza. Shodno tome je u decembru 2011. godine postignut takozvani Sporazum o integrisanom upravljanju granicom - IBM, između Kosova i Srbije.

41 Situacija sa sprovođenjem briselskih sporazuma, Izveštaj podnet Evropskoj uniji od strane Vlade Republike Kosovo, 16. januar 2014, str. 25 na http://www.votaime.org/Uploads/Data/Documents/GjendjaneZbatimineMarreshjeteBrukselit_16janar2014_EqxTfynpeS.pdf

42 Situacija sa sprovođenjem briselskih sporazuma, Izveštaj podnet Evropskoj uniji od strane Vlade Republike Kosovo, januar - septembar 2014, str. 21, na http://www.votaime.org/Uploads/Data/Documents/GjendjaneZbatimineMarreshjeteBrukselit_Janar-Shtator2014_Ba3THspGU6.pdf

43 Vidi internet stranicu Uprave Carina Srbije u čijoj se strukturi nalazi carinarnica u Prištini, na <https://www.carina.rs/en/Contact/Pages/Contact.aspx>

44 Izveštaj o dostignućima i izazovima u sprovođenju briselskih sporazuma, 18. jun 2018, str.18 na [http://www.votaime.org/Uploads/Data/Documents/RaportmbiarritjetdhesfidatnezbatimineMarreshjeteBrukselit_18qershor2018_GAc6YnWvKU\(1\)_hx-wNkAUHPK.pdf](http://www.votaime.org/Uploads/Data/Documents/RaportmbiarritjetdhesfidatnezbatimineMarreshjeteBrukselit_18qershor2018_GAc6YnWvKU(1)_hx-wNkAUHPK.pdf)

45 "Deputetët informohen nga Dogana e Kosovës për zbatimin e marrëveshjeve të dialogut dhe masën mbrojtëse prej 100%", (Poslanici informisani od strane Carine Kosova o sprovođenju sporazuma iz dijaloga i zaštitne mere od 100%) 4. decembar 2018 na <http://www.votaime.org/Public/DialogActivity/Detail/261>

Mere reciprociteta koje je Kosovo uvelo trajale su
58 dana, dok nije postignut sporazum o carinskim
 pečatima između Kosova i Srbije
2. septembra 2011.

Situacija je bila krhka na prelazima sa Srbijom na severu, što je rezultiralo diskusijama o ovom pitanju u okviru procesa dijaloga između Kosova i Srbije i sporazuma o IBM-u.⁴⁶ Do postizanja ovog sporazuma, promet roba između Kosova i Srbije odvijao se uglavnom preko graničnog prelaza na Merdaru.⁴⁷

Kao i prethodni briselski sporazumi, ovaj sporazum je definisao prekogranične odnose Kosova i Srbije, bez priznavanja Kosova kao države. Skraćenica IBM koja se koristi u ovom sporazumu imala je dva značenja, državnu granicu i administrativnu granicu, a upotreba odgovarajućeg termina zavisila je od diskrecije strana.⁴⁸

Dvosmislenost je predstavljala kompromis između strana i upotrebljena je zbog odbijanja Srbije da prizna državnost Kosova sa njegovim granicama ovim sporazumom.

Sporazumom je predviđeno uspostavljanje šest graničnih prelaza, prvo privremenih, a zatim stalnih između Kosova i Srbije. Uz pomoć EU, Kosovo bi izgradilo tri granična prelaza a Srbija ostala tri. O ovom sporazumu se pregovaralo nekoliko puta to-

kom narednih godina, gde je odlučeno da se izgrade dodatni granični prelazi u Kapiji i Izvoru.⁴⁹

Sporazum o IBM-u bio je jedan od sporazuma proizašlih iz dijaloga kojima se Srbija najviše protivila.⁵⁰ Kao deo procesa primene, raspoređivanje carinskih službenika na severu pratili su i nasilni akti pripadnika srpske zajednice u tom području. Dana 19. septembra 2013. godine, jedan pripadnik EULEX-a ubijen je nakon napada na dva vozila EULEX-a koja su prevozila šest pripadnika, radi redovne smene na prelazu 1, u blizini opštine Zvečan.⁵¹ Od tada, nije bilo sličnih incidenata, međutim kosovske kompanije se i dalje suočavaju sa izazovima na graničnim prelazima sa Srbijom. Pošiljke robe ne mogu da se pregledaju zbog nedostatka veterinarskih i fitosanitarnih inspektora na ovim prelazima, što znači da kosovski izvoznici moraju da pređu dodatne kilometre da bi završili inspekciju. Ova situacija rezultira kašnjenjima i povećanim troškovima prevoza. Štaviše, srpski veterinarski i fitosanitarni inspektori rade na skraćeno radno vreme i ako dođu nakon 14.00 časova, kosovski kamioni moraju da čekaju naredni dan. Kao rezultat toga, kosovske kompanije se suočavaju sa dodatnim vremenskim i finansijskim troškovima duž

46 Vidi sadržaj sporazuma o IBM-u sklopljenog 2. decembra 2011, na platformi KDI-a Vota Ime na, http://www.votaim.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarreveshjes_2dhjetor2011_TYPMU5YGcB.pdf

47 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 28.

48 Vidi sadržinu sporazuma o IBM-u postignutog u Briselu dana 2. decembra 2011, na http://www.votaim.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarreveshjes_2dhjetor2011_TYPMU5YGcB.pdf

49 Izveštaj o situaciji sa sprovođenjem briselskih sporazuma, 1. januar – 15. jun 2016, str. 22, na http://votaim.org/Uploads/Data/Documents/RaportmbiGjendjenneZbatimineMarreveshjeveteBrukselit_1janar-15qershor2016_4hMDtTBcLH.pdf

50 Ibid

51 Radio Slobodna Evropa, „Ubijen jedan pripadnik EULEX-a“, 19. septembar 2013 na, <https://www.evropaelire.org/a/25110852.html>

granice sa Srbijom.⁵² U ovom trenutku, sporazum o IBM-u je i dalje u fazi primene.⁵³ Srbija nije zabeležila napredak u ispunjavanju obaveza iz ovog sporazuma i uporno je sprečavala Kosovo u tom pogledu.⁵⁴

2.3 Različita naplata carinskih prihoda na graničnim prelazima na severu. Stvaranje Razvojnog fonda za sever

Nakon što je definisan modalitet funkcionisanja graničnih prelaza između Kosova i Srbije kroz koncept IBM-a, drugi izazov na tim prelazima bila je naplata carinskih prihoda. Ovo pitanje postalo je deo razgovora u Briselu, jer se Srbija, od proglašenja nezavisnosti, protivila razmeštanju državnih vlasti Kosova na graničnim prelazima na severu. Stoga su modaliteti funkcionisanja ovog dela postali tema razgovora u procesu dijaloga, posle promene formata ovog procesa iz tehničkog u politički u oktobru 2012. Nekoliko meseci kasnije, 17. januara 2013, Kosovo i Srbija postigli su sporazum o naplati carinskih prihoda, koji je predviđao modalitete naplate carine, akcize i PDV-a na graničnim prelazima na severu.⁵⁵ Međutim, sporazum je predviđao da prikupljanje novčanih sredstava na tim prelazima ide u takozvani Razvojni fond za sever i njihovo prikupljanje je trebalo da počne nakon osnivanja fonda.

Iako je sporazum o naplati carinskih prihoda bio novi sporazum proizašao iz dijaloga između Kosova i Srbije, njegov sadržaj je bio poznat pre mnogo godina. On je predstavljen još 2008. godine, nekoliko meseci

nakon proglašenja nezavisnosti Kosova⁵⁶ 24. novembra 2008. godine, tadašnji generalni sekretar UN-a Ban Ki Moon predstavio je plan od šest tačaka za Kosovo u vezi sa modalitetima raspoređivanja misije EULEX-a na Kosovu.⁵⁷ Podržan od strane Srbije, ovaj plan je predviđao, između ostalog, i međunarodni suverenitet na graničnim prelazima sa Srbijom na severu, na prelazima 1 i 31. Ovaj plan je dalje predviđao da će ubiranje carinskih prihoda sa ovih prelaza ići u fond za razvoj opština na severu. S tim u vezi, Srbija je uspela da realizuje svoje zahteve iz 2008. godine oko prelaza na severu, u okviru briselskog dijaloga 2013. godine.

Fond za sever je po prirodi bez presedana i ne uređuje se ni sa jednom drugom državom, jer ove opštine nemaju određene teritorijalne ili regionalne karakteristike unutar države Kosovo. Političke stranke na Kosovu usprotivile su se stvaranju takvog fonda koji su smatrali načinom da se prokrči put razvoju autonomije severnog dela Kosova. Analitičari su takođe kritikovali fond zbog *de facto* stvaranja posebnog regiona na Kosovu.⁵⁸

Osim sporazuma o prikupljanju carinskih prihoda kroz koji je osnovan Specijalni fond za sever, diferenciranje ovog dela izvršeno je i drugim sporazumima o dijalogu kao što su onaj o policiji, pravosuđu, energetici i telekomu.⁵⁹ Sa vremena na vreme bilo je i izjava šefa države, koji je nagovestio da bi jedan deo severa mogao biti deo eventualnog konačnog sporazuma sa Srbijom u okviru dijaloga.⁶⁰ Po ovom principu, predstavljena je ideja o korekciji granica

52 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

53 Izveštaj o dostignućima i izazovima u sprovođenju briselskih sporazuma, 18. jun 2018, str. 21-24 na, [http://www.votaimo.org/Uploads/Data/Documents/RaportmbiarritjetdhesfidatnezbhatimimeMarreveshjeveteBrukselit_18qershor2018_GAc6YnWvKU\(1\)_hxwNkAUHPK.pdf](http://www.votaimo.org/Uploads/Data/Documents/RaportmbiarritjetdhesfidatnezbhatimimeMarreveshjeveteBrukselit_18qershor2018_GAc6YnWvKU(1)_hxwNkAUHPK.pdf)

54 Razgovor KDI-a sa jednim predstavnikom Kosova u dijalogu sa Srbijom, 5. maj 2020.

55 Vidi sadržinu sporazuma o naplati carinskih prihoda, koji je postignut između Kosova i Srbije u Briselu dana 17. januara 2013 na, http://www.votaimo.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarreveshjes_17janar2013_bfvh4eHbPr.pdf

56 International Alert, „Uređivanje trgovinskih odnosa duž osporenih granica: Slučaj Kine / Tajvana, Srbije / Kosova i Kipra“, Autor i urednik: Natalia Mirimanova, april 2015, str. 27.

57 Vidi plan od šest tačaka bivšeg sekretara UN-a Ban Ki Moona od dana 24. novembra 2008 na, <https://undocs.org/S/2008/692>

58 Parlamentarno istraživanje „Razvojni fond za sever“ str. 6, pripremljen za Skupštinski Odbor za budžet i finansije od strane Američke komore, januara 2018, u okviru projekta KDI: Jačanje parlamentarnog nadzora izvršne vlasti i veće učešće građana u dijalogu između Kosova i Srbije, koji finansira švajcarsko Savezno ministarstvo spoljnih poslova.

59 Vidi sadržinu ovih sporazuma na platformi KDI-a Vota Ime: Modul Dijalog Kosova i Srbije, na, <http://www.votaimo.org/Public/Dialog>

60 Koha Net “Thaçi do t’ia kthejë Serbisë “dhuratën” e Rankoviqit” (Taçi će vratiti Srbiji Rankovićev „poklon“), 22. septembar 2018. na <https://www.koha.net/arberi/118613/thaci-do-tia-ktheje-serbise-dhuratën-e-rankoviqit/>

Kosovo vraća ponovo mere reciprociteta prema Srbiji u 2015. godini, kao protivodgovor na blokadu kosovskog izvoza u septembru 2015. godine.

između Kosova i Srbije u 2018. godini, što je u osnovi proklamovalo razmenu teritorija, kao rešenje za okončanje političkog sukoba između dveju zemalja.

2.4 Nastavak osporavanja državnosti Kosova i vraćanje mera reciprociteta prema Srbiji 2015. godine

Nakon postizanja gorepomenutih sporazuma o dijalogu, trgovinski odnosi Kosova i Srbije donekle su uređeni, ali su nastavili da se odvijaju u okruženju sa trgovinskim barijerama, kao političkim merama u odnosima Kosova i Srbije. Takođe, briselski sporazumi postignuti na papiru nisu se primenjivali na terenu.

Kosovo vraća ponovo mere reciprociteta prema Srbiji u 2015. godini, kao protivodgovor na blokadu kosovskog izvoza u septembru 2015. godine. Srpske vlasti postavljale su konstantne trgovinske prepreke kosovskim kompanijama koje prevoze naftu i gas iz Srbije, ne priznajući ADR sertifikate države Kosovo.⁶¹ S tim u vezi, Vlada Kosova donela je odluku o

primeni mera reciprociteta nepriznavanjem srpskih ADR sertifikata i zabranila je uvoz opasne robe iz Srbije. Ove mere su nastavile da važe do stupanja na snagu briselskog sporazuma o uzajamnom priznavanju ADR sertifikata⁶² aprila 2016. godine.⁶³ Ovo je drugi put da su se mere reciprociteta prema Srbiji pokazale uspešnim u prisiljavanju Srbije da prihvati dokumenta Republike Kosovo u međusobnim trgovinskim odnosima. Međutim, za razliku od mera reciprociteta za carinske pečate, gde je Srbija nastavila da koristi paralelne pečate čak i nakon postizanja odgovarajućeg sporazuma, u slučaju ADR sertifikata, sporazum je sprovela Srbija i kosovske kompanije nisu podnele žalbe o nepriznavanju ovih sertifikata od strane Srbije.⁶⁴

Uzajamno priznanje trgovinskih sertifikata između Kosova i Srbije pre ADR sertifikata postignuto je za sertifikate medicinskih proizvoda, 27. juna 2015. Ovaj sporazum omogućavao je normalizaciju trgovine u oblasti medicinskih proizvoda između dve države, kao i registraciju uvezenih lekova pre prodaje na tržištu, u skladu sa važećim propisima.⁶⁵ Međutim, sporazum je naišao na probleme u primeni, pošto

61 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

62 Vidi sadržaj Briselskog sporazuma o uzajamnom priznavanju ADR sertifikata, postignutog 19. aprila 2016. godine na http://www.votaimo.org/Uploads/Data/Documents/TekstiiMarreveshjes_19prill2016_PUD83nawaG.pdf

63 Kabinet premijera Kosova, „Reciprocitet u priznavanju državnih ADR sertifikata“, 20. april 2016 na, <https://kryeministri-ks.net/reciprocitet-ne-njohje-te-certifikatave-shteterore-adr/>

64 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

65 Kabinet premijera Kosova, „Postignut sporazum o uzajamnom priznavanju sertifikata medicinskih proizvoda između Kosova i Srbije“, 27. juna 2015. na, <https://kryeministri-ks.net/arrihet-marreveshja-per-njohjen-reciprokte-te-certifikatave-te-produkteve-medicinale-mes-kosoves-dhe-serbise/>

Srbija nije pružila licence trgovcima za izvoz i registraciju farmaceutskih proizvoda na Kosovu.⁶⁶ Farmaceutski proizvođači sa Kosova se i dalje suočavaju sa preprekama u izvozu farmaceutskih proizvoda u Srbiju, zbog zahteva da se registruju kao izvoznici sa Kosova pri srpskim vlastima. Sem toga, srpske vlasti ne prihvataju registraciju, osim ako se dokumenta koja izdaju kosovske vlasti ne odnose na Kosovo sa neutralnim statusom.⁶⁷

Srbija nastavlja da primenjuje veliki broj netarifnih barijera prema Kosovu, uključujući odbijanje proizvoda kosovskog porekla. Barijere koje se primenjuju prema Kosovu različite su prirode, uključujući takozvane Tehničke trgovinske barijere i sanitarne i fitosanitarne standarde. Istovremeno, tranzit kosovskih proizvoda kroz Srbiju i dalje nailazi na neprekidne administrativne prepreke.⁶⁸ Često se poljoprivredni proizvodi poreklom sa Kosova ne smeju izvoziti zbog etikete koja označava da je proizvod proizveden na Kosovu. Srpske vlasti ne priznaju izveštaj o kvalitetu poljoprivrednih proizvoda kosovskih izvoznika i zahtevaju dodatnu analizu za svaku pošiljku. Ovi dugi procesi inspekcije stvaraju dodatne vremenske i finansijske troškove za kosovske izvoznike. Pored testiranja i analiza, srpske vlasti često ne priznaju veterinarske i fitosanitarne potvrde izdate od strane Kosovske agencije za hranu

i veterinu (KAHV).⁶⁹

Novembra 2018. Kosovo je uvelo 100 % taksu prema Srbiji. Vlada Kosova se pozvala na trgovinske barijere koje je Srbija primenila prema Kosovu, ali glavni razlog nametanja takse bio je politički.

66 BIRN, "Big Deal: Podeljeni – Nadzor građana nad sprovođenjem sporazuma Kosova i Srbije", str. 34 na, <https://prishtinainsight.com/wp-content/uploads/2016/02/SHQIP-publikim-BIGDEAL3-print-1.pdf>

67 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

68 Vidi dopis predsednika Privredne komore Kosova, Berata Rukićija, upućen premijeru Kurtiju dana 13. februara 2020 na, <https://telegafi.com/rukijiq-leter-te-hapur-kurtiq-zevendesimi-taksesh-te-shoqerohet-nje-varg-kerkesash-ndaj-serbise/>

69 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

3

**Finalizacija dijaloga i
trgovinske mere kao
sredstvo za sprečavanje
razmene teritorija**

Kosovo je odlučilo da vrati trgovinske mere prema Srbiji nakon dešavanja u završnoj fazi dijaloga sa Srbijom, koja je počela 3. jula 2017. u Briselu, između kosovskog predsednika Hašima Tačija i predsednika Srbije Aleksandra Vučića.⁷⁰ Informacije o onome o čemu se razgovaralo na ovom sastanku i drugim narednim sastancima između predsednika nisu bile poznate, čime se nastavila praksa netransparentnosti, kao problem koji je od početka pratio ovaj proces dijaloga. Otprilike godinu dana kasnije, 3. avgusta 2018. godine, predsednik Tači je predstavio javnosti ideju o korekciji granica kojom bi se, prema njegovim rečima, preševska dolina pridružila teritoriji Kosova.⁷¹ Dok je predsednik insistirao na uzastopnim konferencijama za štampu da se radi samo o ispravljaju istorijske nepravde kojom je preševska dolina ostala van Kosova, na ovaj projekat se gledalo sa skepticizmom unutar Kosova, kako od strane političkog faktora zemlje, tako i od strane građanskog društva i šire javnosti. Sumnje su bile da se iza ove ideje krije projekat razmene teritorija između Kosova i Srbije koji je planiran da se realizuje u završnoj fazi dijaloga.⁷² Poznavaooci ovog procesa, upozorili su da je ova ideja pridobila podršku i nekolicine međunarodnih predstavnika u EU⁷³ i američkoj administraciji⁷⁴, iako nije bilo zvaničnih izjava u tom smeru. Američki predstavnici su izjavili da su spremni da razmotre svaki sporazum o kojem bi Kosovo i Srbija postigli dogovor, ali ne i bilo kakav sporazum.⁷⁵ Čak je i specijalni izaslanik SAD za dijalog Richard Grenell izjavio da

ideja o razmeni teritorija nikada nije diskutovana u njegovom prisustvu.⁷⁶

3.1 Uvođenje 100% takse Srbiji kao političko sredstvo

Mogućnost razmene teritorija putem konačnog sporazuma između Kosova i Srbije izazvala je reakciju tadašnjeg premijera Ramuša Haradinaja. Mada se on odrekao svoje ustavne uloge u procesu dijaloga, ustupivši je u potpunosti predsedniku Tačiju. Međutim, Haradinaj se nije složio da se razgovara ili menja teritorija Kosova u okviru konačnog sporazuma između Kosova i Srbije. Kao što je nekoliko puta izjavio, jedino prihvatljivo rešenje bio bi sporazum koji ne utiče na granice Republike Kosovo postavljene 17. februara 2008. godine.⁷⁷ Ideja o razmeni teritorija postala je predmet razдора između njega i predsednika Tačija, koji je, uprkos protivljenju unutar zemlje, nastavio dalje da zagovara ovu ideju. Uprkos naporima da spreči predsednika u ovim nastojanjima, politički faktor zastupljen u Skupštini Kosova nije uspeo da donese ni zajedničku rezoluciju o tom pitanju. Nacrti rezolucija, koje su čas predlagale stranke na vlasti, a čas one u opoziciji, nisu uspeli kao rezultat političkih neslaganja i stranačkih kalkulacija.⁷⁸ Čak je i državnu delegaciju koju je osnovala Vlada s ciljem vođenja procesa dijaloga, Ustavni sud na kraju proglasio neustavnom. Međutim, u svojoj

-
- 70 Kabinet predsednika Kosova, „Počinje nova faza u dijalogu o normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije“, 3. jul 2017. na, <https://president-ksgov.net/sq/lajme/fillon-nje-faze-e-re-ne-dialogun-per-normalizimin-e-marredhenieve-ndermjet-kosoves-dhe-serbise>
- 71 Kabinet predsednika Kosova, „Obraćanje predsednika Tačija na konferenciji za novinare oko pridruživanja preševske doline Kosovu“, 3. avgust 2018 na, <https://president-ksgov.net/sq/lajme/fjala-e-presidentit-thaci-ne-konferencen-per-media-5536>
- 72 The Guardian, „A Kosovo-Serbia land swap is ethnic cleansing by another name. Don't do it“, Agron Bajrami, 17. oktobar 2018 na, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/oct/17/kosovo-serbia-land-swap-ethnic-cleansing>
- 73 Koha Net, „Tagesspiegel: Nemačka kritike Mogerini da podržava ideju razmene teritorija između Kosova i Srbije“, 20. april 2019 na, <https://www.koha.net/arberi/158110/tagesspiegel-gjermania-kritika-mogherinit-se-po-e-mbeshtet-idene-e-shkembimit-te-territoreve-kosove-serbi/>
- 74 Portal Kallxo, „Daniel Serwer: Razmenom teritorija, Kosovo pravi korak nazad“, 7. septembar 2018 na, <https://kallxo.com/gjate/interviste/daniel-serwer-me-shkembimin-e-kufijve-kosova-rreshqet-prapa/>
- 75 „Intervju ambasadora Kosnett za portal KosSev“, 28. decembar 2018. na, <https://xk.usembassy.gov/sq/intervista-e-ambasador-it-kosnett-per-portalin-kossev/>
- 76 Glas Amerike „Grenell: Razmena teritorija između Kosova i Srbije, nije opcija“, 27. mart 2020. na <https://www.zeriamerikes.com/a/us-kosovo/5349243.html>
- 77 „Premijer Haradinaj: Za stolom u razgovorima sa Srbijom, se neće pregovarati o razmeni teritorija“, 26. decembar 2018. na, <https://kryeministri-ks.net/kryeministri-haradinaj-ne-tavolinat-e-bisedimeve-me-serbine-nuk-do-te-negociohet-shkembimi-i-territoreve/>
- 78 Vidi izveštaj KDI-a „Dijalog Kosova i Srbije tokom 2018. godine u Skupštini Kosova“ na, <http://www.votaime.org/Public/Article?Dialog=true&Dialog=false&SelectedTab=Publications&SelectedMonthID=&SelectedYear=ëëpublications>

Kosovo je odlučilo da vrati trgovinske mere prema Srbiji nakon dešavanja u završnoj fazi dijaloga sa Srbijom, koja je počela **3. jula 2017. u Briselu**, između kosovskog predsednika Hašima Tačija i predsednika Srbije Aleksandra Vučića.

presudi od dana 27. juna 2019,⁷⁹ Sud je ponovo potvrdio ustavne odredbe, kojima je Vlada postavljena kao rukovodilac spoljne politike, uključujući i dijalog, u konsultaciji sa predsednikom.

U pokušaju da zaustavi dalje napredovanje ideje razmene teritorija, Haradinajeva Vlada je novembra 2018. uvela taksu, prvobitno 10%⁸⁰ a nakon toga 100%⁸¹, na proizvode iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Na prvi pogled, čini se da je odluka o taksi Srbiji izrečena kao trgovinska kazna, nakon međunarodne kampanje protiv priznanja Kosova kao države i njegovog članstva u međunarodnim organizacijama, što je rezultiralo neuspehom članstva Kosova u INTERPOL-u.⁸² Međutim, kasnije se ispostavilo da je pravi razlog nametanja ove takse bilo onemogućavanje realizacije kontroverzne ideje o razmeni teritorija između Kosova i Srbije.⁸³

Odmah nakon uvođenja 100% takse usledila je reakcija visokih srpskih predstavnika koji su odlučili da se povuku iz procesa dijaloga do ukidanja 100% takse od strane Kosova.⁸⁴ Obustava dijaloga je takođe aktivirala evropske i američke predstavnike, koji su počeli da upućuju svoje zahteve kosovskoj vladi da suspenduje ovu meru na neko vreme.⁸⁵ Evropski i posebno američki predstavnici tražili su od Vlade Kosova da odmah obustavi taksu prema Srbiji i prokrči time put za nastavak dijaloga između Kosova i Srbije. Tek posle insistiranja Kosova da zadrži taksu, otprilike godinu dana kasnije, visoki američki predstavnici počeli su zahtevati i od Srbije da obustavi svoju kampanju lobiranja protiv priznanja Kosova.⁸⁶

Međunarodni, zahtevi EU i SAD-a u vezi sa taksom postali su takođe odrednice stavova političkih subjekata na Kosovu i uzrok produblivanja unutrašn-

79 Presuda Ustavnog suda u predmetu br. K043/19, „Ocena ustavnosti Zakona br. o6 / L-145 o dužnostima, odgovornostima i nadležnostima Državne delegacije Republike Kosovo u procesu dijaloga sa Srbijom, 27. jun 2019 na, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2019/06/ko_43_19_agj_shq.pdf

80 Odluka Vlade o izricanju zaštitne mere od 10% na proizvode iz Srbije i BiH od dana 6. novembra 2018 na, https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/11/IMG_2387.jpg

81 Odluka Vlade o izricanju zaštitne mere od 100% na proizvode iz Srbije i BiH od dana 6. novembra 2018 na, <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2018/11/Lista-e-mallrave-te-perjashtuara.pdf>

82 Obrazloženje Vlade o izricanju zaštitnih mera na proizvode iz Srbije i BiH na, <https://kryeministri-ks.net/kosova-i-ben-thirrje-komunitetit-nderkombetar-te-mbeshetese-perputhshmerine-me-marreveshjet-nderkombetare/>

83 Koha Net, „Haradinaj: Taksa po e pengon formalizimin për ndarje“ (Taksa sprečava formalizaciju podele), 25. februar 2019. na <https://www.koha.net/arberi/147110/haradinaj-taksa-po-e-pengon-formalizimin-per-ndarje/>

84 Reuters, „Serbia to resume Kosovo talks only after it scraps tariffs, Vucic tells Trump“, 31. januar 2019. na, <https://www.reuters.com/article/us-serbia-usa-kosovo/serbia-to-resume-kosovo-talks-only-after-it-scraps-tariffs-vucic-tells-trump-idUSKCN1PP1X9>

85 Saopštenje američke ambasade na Kosovu oko takse, 25. januar 2019. na <https://xk.usembassy.gov/statement-from-u-s-embassy-pristina-2/>

86 Koha Net „Palmer: Priština da ukine taksu, a Beograd da prekine kampanju delegitimizacije nezavisnosti Kosova“, 6. novembar 2019. na, <https://www.koha.net/arberi/192633/palmer-prishtina-te-heqe-taksen-e-serbise-te-ndale-fushaten-per-delegitimimin-e-pavaresise-se-kosoves/>

U pokušaju da zaustavi dalje napredovanje ideje razmene teritorija, **Haradinajeva Vlada** je novembra 2018. uvela taksu, prvobitno **10%** a nakon toga **100%**, na proizvode iz Srbije i Bosne i Hercegovine.

jih podela. Mogućnost ugrožavanja međunarodnog partnerstva sa SAD-om promenila je stavove političkih predstavnika na Kosovu koji su ranije podržavali 100% taksu na srpske proizvode. Nakon međunarodnog pritiska, koalicioni partneri PDK, NISMA i AKR zatražili su od premijera Haradinaja da obustavi taksu kako bi prokrčili put dijalogu, a bilo je i predloga za privremenu obustavu ove mere, kao u slučaju predloga bivšeg predsednika Skupštine Kadrija Veseljija, na period od 120 dana sa mogućnošću njenog kasnijeg vraćanja.⁸⁷ S druge strane, premijer Haradinaj nastavio je da insistira na tome da 100 % taksa ostane na snazi do priznanja Kosova od strane Srbije, tražeći garancije od međunarodnih predstavnika da se teritorijalni integritet Kosova neće diskutovati u procesu dijaloga.⁸⁸ 19. jula 2019. premijer Haradinaj podneo je ostavku, što je rezul-

tiralo raspuštanjem Skupštine i održavanjem novih izbora u zemlji, koji su doneli novu vladajuću koaliciju dveju bivših opozicionih stranaka, LDK i LVV, na čelu sa Aljbinom Kurtijem.

Iako je taksa negativno uticala na odnos političkog faktora na Kosovu i odnose Kosova sa međunarodnim partnerima, u ekonomskom pogledu njen uticaj na kosovsku privredu i dalje je diskutabilan.⁸⁹ S tim u vezi, uvođenje takse imalo je pozitivan uticaj na povećanje proizvodnje na Kosovu. Jer, dok je uvoz iz Srbije zabeležio strmoglav pad sa 388,928 miliona evra u 2018. godini na samo 5,784 miliona evra u 2019. godini (vidi Tabelu 1.4), kosovski proizvođači donekle su ostvarili koristi, jer je neka roba zamenjena domaćim proizvodima.⁹⁰

87 Koha Net, Veseli propozon që taksa të pezullohet për 120 ditë", (Veselji predlaže da se taksa obustavi na 120 dana"), 28. januar 2019. na, <https://www.koha.net/arberi/142112/veseli-propozon-qe-taksa-te-pezullohet-per-120-dite/>

88 „Dopis premijera Haradinaja upućen ambasadorima kvinta i predstavnicima EU na Kosovu”, 28. januar 2019. na, <https://kryeministri-ks.net/letra-e-kryeministrit-haradinaj-derguar-ambasadoreve-te-quint-it-dhe-perfaqesueses-se-be-se-ne-kosove/>

89 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

90 KDI je predvideo da će jedan od pozitivnih efekata takse biti povećanje potrošnje domaćih proizvoda. Vidi publikaciju „Taksa od 100%: Nastaviti je ili obustaviti”, februar 2019. na <http://www.votaimo.org/Public/Article?Dialog=true&Dialog=false&SelectedTab=Publications&SelectedMonthID=&SelectedYear=eëpublications>

TABELA 1.4: Trgovinska razmena između Kosova i Srbije u periodu od 2014 – 2019. godine

Godina	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Izvoz	27,292,000.00	32,262,000.00	41,331,000.00	48,246,000.00	33,529,000.00	27,361,000.00
Uvoz	368,234,000.00	382,129,000.00	387,647,000.00	449,918,000.00	388,928,000.00	5,784,000.00

Sporazum o priznavanju ADR sertifikata

IZVOR: AGENCIJA ZA STATISTIKU KOSOVA

Posledično, u periodu od januara - oktobra 2019. godine, proizvodni sektor na Kosovu zabeležio je blaži rast od 10%.⁹¹ Dok je taksa imala pozitivan, ali ne i toliko izražen uticaj u proizvodnom sektoru, njen efekat bio je negativan na porast cena proizvoda uvoznih kompanija, što je nastalo usled smanjenja konkurencije i prevoznih troškova.⁹²

3.2 Vraćanje potpunog trgovinskog reciprociteta prema Srbiji

Međunarodni pritisak nad Kosovom da ukine taksu od 100 % prema Srbiji, nastavljen je i kada je na vlast došla nova vlada LVV-LDK na čelu sa premijerom Kurtijem, koja je nasledila 100 % taksu od bivše Haradinajeve vlade. Tokom predizborne kampanje, LVV i LDK su se obavezali da će ukinuti taksu od 100 % prema Srbiji, zamenjujući je merama reciprociteta sa Srbijom. U vezi sa ovim pitanjem, strane su se takođe složile oko svog programa upravljanja, koji je trajao oko četiri meseca. U vreme kada je najavljivana odluka o merama reciprociteta, predstavnici Privredne

komore Kosova podržali su odluku, zahtevajući da se proprati nizom zahteva upućenih Srbiji. Razlog za to je bio veliki broj netarifnih barijera koje je Srbija već duže vreme primenjivala prema Kosovu, tokom izvoza i tranzita na srpskom tržištu.⁹³

Neslaganja koalicionih partnera oko mera reciprociteta isplivala su na površinu kontradiktornim izjavama visokih predstavnika LDK-a i LVV. Neslaganja su se produbila kako je pritisak SAD prerastao u upozorenja na društvenim mrežama da se razmatra povlačenje američkih trupa sa Kosova⁹⁴ i obustava nekih fondova za Kosovo.⁹⁵ Ako je ranije bilo zahteva samo za obustavu takse na određeni vremenski period, sada je zahtev bio da se ova mera ukine, bezuslovno i odmah.

Suočen sa međunarodnim pritiskom, premijer Kurti je 27. februara 2020. predložio plan od sedam tačaka za 100% taksu, koji je prvobitno predviđao ukidanje takse za sirovine i postepeno nametanje mera reciprociteta u zavisnosti od promene pristupa Srbije prema Kosovu i kampanje za ukidanje dosadašnjih

91 ⁹¹ Institut GAP, „Uticaj takse od 100% na proizvodnju i cene proizvoda na Kosovu: Komparativni period: januar - oktobar 2019. i januar - oktobar 2018“, mart 2020, str. 13 na, [https://www.institutigap.org/documents/41175_taksa100_\(SHQ\)%20Fn.pdf](https://www.institutigap.org/documents/41175_taksa100_(SHQ)%20Fn.pdf)

92 ⁹² Institut GAP, „Uticaj takse od 100% na proizvodnju i cene proizvoda na Kosovu: Komparativni period: januar - oktobar 2019. i januar - oktobar 2018“, mart 2020, str. 13 na, [https://www.institutigap.org/documents/41175_taksa100_\(SHQ\)%20Fn.pdf](https://www.institutigap.org/documents/41175_taksa100_(SHQ)%20Fn.pdf)

93 Vidi dopis predsednika Privredne komore Kosova, Berata Rukičija, upućen premijeru Kurtiju dana 13. februara 2020 na, <https://telegrafi.com/rukiqi-leter-te-hapur-kurtit-zevendesimi-taksas-te-shoqerohet-nje-varg-kerkesash-ndaj-serbise/>

94 Vidi izjave nekolicine američkih senatora na njihovim službenim nalozima na Twitteru, <https://twitter.com/randpaul/status/1237547146414395392?lang=en>

95 „Izjava Korporacije milenijumskih izazova u vezi sa statusom programa na Kosovu“ (u originalu: “Statement of the Millennium Challenge Corporation Regarding the Status of Programs in Kosovo”), 13. mart 2020. na, <https://www.mcc.gov/news-and-events/release/stmt-031320-status-of-kosovo-programs>

Međunarodni pritisak nad Kosovom da ukine taksu od **100 %** prema Srbiji, nastavljen je i kada je na vlast došla nova vlada **LVV-LDK** na čelu sa premijerom Kurtijem, koja je nasledila **100 %** taksu od bivše **Haradinajeve** vlade.

priznanja.⁹⁶ Nakon konferencije premijera Kurtija, lideri LDK-a takođe su izjavili da imaju drugačije stavove u vezi sa ovim planom, što je još jednom potvrdilo nepostojanje saglasnosti o ovom pitanju unutar vladajuće koalicije.⁹⁷ Kako je planirano, 20. marta je na sednici Vlade usvojena odluka o ukidanju 100 % takse na sirovine uvezene iz Srbije.⁹⁸ Članovi vladajućeg kabineta iz reda LDK-a nisu učestvovali u glasanju, dok su oni iz Srpske liste bili uzdržani.

Plan da se taksa zameni merama reciprociteta prema Srbiji je nastavio da utiče na unutrašnja rešavanja na Kosovu čak i u vreme kada su se zemlja i svet suočili sa rizikom od širenja pandemije KOVID 19. Neslaganja koja su dovela do smene ministra unutrašnjih poslova Agima Veljiua od strane premijera Kurtija, smatrana su povodom inicijative LDK za pokretanje predloga za izglasavanje nepoverenja. LDK je već upozorio da će se tako nešto dogoditi zbog

oprečnih stavova o reciprocitetu. Predlog su podržali i opozicioni subjekti i 25. marta 2020. ovaj predlog izglasan je u Skupštini sa 82 glasa „za», 32 „protiv” i 1 uzdržanim.

Kurtijeva vlada nastavila je da funkcioniše kao vlada na dužnosti, a 1. aprila, kako je najavljeno, na sastanku vlade, doneta je odluka da se stopostotna taksa prema Srbiji postepeno zameni merama reciprociteta⁹⁹ Odluku su podržali samo članovi vladajućeg kabineta iz reda VV-a. Uprkos unutrašnjem i spoljnom protivljenju, vlada je počela da primenjuje mere reciprociteta 1. aprila 2020. na nivou Carine Kosova.¹⁰⁰ Već u prvim danima vraćeni su nazad neki kamioni sa robom iz Srbije koji nisu ispunjavali i nisu imali potrebnu ustavnu dokumentaciju, kako je predviđeno odlukom Vlade. Od 1. aprila, kada su uvedene mere reciprociteta do 15. aprila 2020, iz Srbije je na Kosovo ušla roba u obliku sirovina u

96 „Premijer Kurti: Od 15. marta 2020, ukida se taksa za sirovine koje se uvoze iz Srbije i Bosne i Hercegovine”, 27. februar 2020. na: <https://kryeministri-ks.net/kryeministri-kurti-nga-15-mars-2020-hiqet-tarifa-per-lenden-e-pare-qe-importohet-nga-serbia-dhe-bosnja-dhe-hercegovina/>

97 Vidi izjave predsednika LDK-a Ise Mustafe i bivšeg potpredsednika vlade LDK Avdulaha Hotija na njihovim zvaničnim Facebook nalozima o taksi i merama reciprociteta.

98 „Vlada Kosova odlučuje da ukine stopostotnu taksu na uvoz sirovina iz Srbije i Bosne i Hercegovine”, 20. mart 2020. godine, na: <https://kryeministri-ks.net/qeveria-e-kosoves-merr-vendim-per-te-liruar-nga-tarifa-100-per-qind-importin-e-lendes-se-pare-nga-serbia-dhe-bosnje-hercegovina/>

99 Odluka Vlade na dužnosti „o postepenom sprovođenju reciprociteta, kao načela u odnosima sa Srbijom” br. 01/20, 31. mart 2020. na: <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/04/Vendim-i-mbledhjes-s%C3%AB-20-t%C3%AB-t%C3%AB-Qeveris%C3%AB.pdf>

100 Intervju vršioca dužnosti direktora Carine Kosova, Ibrahima Džake, 1. april 2020. <https://kallxo.com/lajm/u-d-drejtori-i-doganes-jep-detaje-per-zbatimin-e-reciprocitetit/>

Od 1. aprila, kada su uvedene mere reciprociteta do 15. aprila 2020, iz Srbije je na Kosovo ušla roba u obliku sirovina u iznosu od **2,419,471.92 evra**, i komercijalna roba u iznosu od **5,012,864.33 evra**. U međuvremenu, tokom ovog perioda Kosovo je izvezlo robu u vrednosti od **548,488.93 evra**.

iznosu od 2,419,471.92 evra, i komercijalna roba u iznosu od 5,012,864.33 evra. U međuvremenu, tokom ovog perioda Kosovo je izvezlo robu u vrednosti od 548,488.93 evra.¹⁰¹

Generalno, u vezi sa odlukom o reciprocitetu prema Srbiji, treba primetiti da u poređenju sa prethodnim periodima kada je Kosovo odredilo mere reciprociteta prema ovoj državi 2011. i 2015. godine, ovog puta ove mere nisu naišle na međunarodnu podršku. Razlog za to mogu biti suštinske razlike. 2011. i 2015. godine mere reciprociteta su nametnute samo u jednom određenom pitanju, i to u 2011. godini da bi se Srbija podstakla da prizna carinski pečat Kosova, a 2015. godine da se prizna kosovski ADR sertifikat. U međuvremenu, mere reciprociteta izrečene ove godine uključuju niz pitanja koja su usmerena na postizanje punog političkog i trgovinskog reciprociteta sa Srbijom.¹⁰² Uprkos činjenici da su ove mere u principu pravične, međunarodno protivljenje je povezano sa odbijanjem Srbije da se vrati procesu dijaloga, sve dok Kosovo ne ukine sve trgovinske mere. Te okolnosti su podstakle novu vladu na čelu sa Avduhom Hotijem da ukine mere reciprociteta, kako bi se omogućio nastavak procesa dijaloga.

101 Razgovor KDI-a sa g. Zefom Dedajem, šefom Odseka za trgovinske politike pri Ministarstvu trgovine i industrije, 21. april 2020.

102 Razgovor KDI-a sa jednim predstavnikom Kosova u dijalogu sa Srbijom, 5. maj 2020.

Zaključak

Trgovinske barijere, kao političke mere, u velikoj meri karakterišu trgovinske odnose između Kosova i Srbije. Srbija je počela da primenjuje trgovinske barijere prema Kosovu, posle promene statusa Kosova iz države pod upravom UNMIK-a u nezavisnu državu, jer je nezavisnost Kosova podrazumevala brojne promene u kosovskim zvaničnim dokumentima, uključujući i trgovinske. Srbija je odbila da prizna novu realnost, prvobitno nametanjem trgovinskog embarga, a zatim niza netarifnih barijera, uključujući nepriznavanje dokumenata i barijere za inspekciju i transport robe.

Kosovo nije preduzelo nikakve korake da odgovori na trgovinsku blokadu Srbije sve do 2011. godine, kada je uvelo mere reciprociteta, par meseci nakon početka tehničkog dijaloga u Briselu. Razlog za nametanje ovih mera bilo je odbijanje Srbije da prizna carinski pečat Kosova. Te mere su trajale sve dok nije postignut sporazum o carinskim pečatima, koji je ponovo odblokirao trgovinsku razmenu između dve zemlje. Međutim, Srbija je ponovo prekršila sporazum koristeći paralelne pečate i namećući netarifne barijere Kosovu. U tom smeru, dok je Kosovo koristilo trgovinske barijere da konsoliduje svoju državnost i uspostavi ravnopravan odnos sa Srbijom, Srbija je primenila barijere kako bi istakla svoj otpor i protivljenje državljanstvu Kosova.

Primena recipročnih barijera nastavila se duž godina uprkos činjenici da se između strana konstantno vodio dijalog za normalizaciju odnosa. U okviru ovog procesa, uređeni su različiti aspekti trgovinskih

odnosa, sporazumima o slobodi kretanja, integrisanom upravljanju granicama (IBM), naplati carinskih prihoda, itd. Ono što je karakterisalo ove sporazume su bili sadržaj i modaliteti delovanja koji su predodredili razvoj odnosa između Kosova i Srbije, bez uzajamnog priznavanja.

Nastavljanje blokade srpske strane, prisilio je Kosovo da vrati mere reciprociteta po drugi put u 2015. godini. Razlog za to bilo je nepriznavanje ADR sertifikata Kosova za opasnu robu od strane Srbije. Ponovo su mere reciprociteta uspele da prisile Srbiju da prizna ove sertifikate odgovarajućim sporazumom postignutim u dijalogu.

Iako je Srbija i dalje nastavila da primenjuje netarifne barijere prema kosovskim uvoznim kompanijama, Kosovo nije odgovorilo trgovinskim merama do 2018. godine, kada je prvobitno uvelo taksu od 10%, a potom od 100% na uvoz iz Srbije. Međutim, trgovinske barijere na strani Srbije, iako na spisku razloga za uvođenje takse, su zapravo uvedene iz drugih razloga. Taksa je uvedena nakon kampanje Srbije, kojom je sprečeno članstvo Kosova u organizaciji INTERPOL. Na kraju, sprečavanje kontroverzne ideje korekcije granica, predstavljalo je istinski razlog za nametanje ove mere prema Srbiji.

Promenom vlasti na Kosovu ukinuta je taksa i zamjenjena je merama punog trgovinskog reciprociteta prema Srbiji. Međutim, kao i taksa, ni reciprocitet nije naišao na široku podršku ni u zemlji niti među međunarodnim partnerima. Isti su upućivali uzasto-

pne zahteve kosovskoj vladi, zahtevajući neposredno uklanjanje svih trgovinskih mera, koje su, po njima, onemogućavale nastavak procesa dijaloga.

U zaključku, na Kosovu su dve vlade pale zbog odbijanja da obustave trgovinske mere prema Srbiji i odsustva unutrašnje i spoljne podrške da te mere ostanu na snazi. S tim u vezi, procesom dijaloga, kao procesom od regionalnog i međunarodnog značaja za međunarodne predstavnike, prevladavao je pravičan zahtev Kosova da bude u ravnopravnom odnosu sa Srbijom. Nedostatak spoljne podrške međunarodnih partnera uticao je na stavove i nedostatak unutrašnje podrške političkog faktora, imajući u vidu da je većina političkih i lidera političkih stranaka u zemlji imala za prioritet da očuva svoje odnose sa međunarodnim partnerima, koji su stalno pozivali na uklanjanje bilo kakvih prepreka za nastavak dijaloga.

Kosova Democratic Institute
Bajram Kelmendi N/45
10000 Prishtinë, Kosovë
Tel/Fax: +381(0)38 248 038
info@kdi-kosova.org

Konrad-Adenauer-Stiftung
Bulevardi Nënë Tereza, 27/3-6
10000 Prishtinë
Tel: +383(0)38 229 874
www.kas.de/kosovo